

Становище

от доц. Д-р Теодоричка Готовска-Хенце, ИИИИ - БАН
на дисертационния труд за присъждане на ОНС „доктор“

автор: Катина Димитрова Йонева
**тема: "Външната политика на Кралство Швеция:
примественост и трансформация в рамките на европейския
интеграционен модел"**

област на висше образование: 2. Хуманитарни науки
професионално направление: 2.2. История и археология
научна специалност: Нова и най-нова обща история

Удачно формулираната тема дава възможност за проследяване на пътя на отдалечената скандинавска страна по посока на сближаване с Европа, присъединяването ѝ към европейските структури и специфичните проблеми, която тя решава в рамките на европейския модел почти до наши дни. Изследването е в размер на внушителните 365 печатни страници, допълнени от литература от 258 заглавия на монографични трудове и на статии и студии, много от които достъпни в интернет. Към тях е приложен и списък с документални източници с доста широк информационен обхват.

Нека веднага подчертая, че сложната и разнопосочна като тематика изследователска задача е компетентно и обосновано защитена. Текстът предлага успешен синтез на широко познаване на миналото на северната страна с аргументация, свързана със съвременното ѝ развитие в рамките на европейските структури.

Първа глава проследява дългия и специфичен исторически път на Швеция в контекста на скандинавския регион. Тя предлага на читателя компетентен разказ за основните характеристики на викингската култура, които са оставили непреходен отпечатък върху шведската традиция и върху скандинавската култура въобще. Йонова убедително доказва, че езическата религия е основополагаща и неделима съставка на скандинавската идентичност, като за шведите тази традиция е изключително витална поради обстоятелството, че те са християнизирани последни /едва през 11 в. / и за този продължителен период оформят собствената си социална ценностна система, чиито основни постулати са личната свобода, а в обществото -

солидарността и равнопоставеността на всички членове. В исторически план това предопределя сблъсъкът на местната култура с католицизма, в съвременен - предопределя специфичния социален модел, с който страната се гордее.

Центърът на изложението е втора глава, която е изключително разнообразна в тематично отношение. Като най-стойностен по мое мнение се откроява анализът на разнородните предпоставки, формирали прословутия шведски модел на социална държава. Шведският модел за "класово сътрудничество", изграден през 30-те години на 20 в. контрастира ярко на фона на социалните и класови противоречия, които господстват по това време в Европа. В изложението е представено и анализирано уникалното по рода си сътрудничество между либерали и социалдемократи, което дава бързи социални резултати не на последно място и поради обстоятелството, че местните профсъюзи не поставят крайни радикални искания. Съзнателната управленска политика за бързо въвеждане на техническия прогрес в производството подсигури едновременно добрите трудови надници и печалбите на работодателите, т.е. от нея печелят всички съсловия. В резултат на тази политика, базирана на прагматизма, Швеция успешно изгражда ядрото на своята социална държава още между двете световни войни, т.е. дълго преди това понятие да започне да се обсъжда в западната част на Стария континент. Почти четири десетилетното следвоенно управление на социалдемократите е гаранция за продължаване на този курс, като социалдемократическите ценности стават неотменима основа на държавната идея. Йонева с основание подчертава, че изградената до 1976 г. "държава на благоденствието" се превръща в синоним на Швеция.

Измежду най-важните аспекти на шведската "особеност" в международен план безспорно е дългата традиция на неутралитет и неприсъединяване към военни съюзи. Първото решение за ненамеса във война датира от 1814 г., като курсът към неутралитет се формира постепенно през следващите десетилетия. Равносметката е, че за целия 19 в. страната обявява неутралитет общо 4 пъти. Този избор страната прави и през съдбовната за Европа 1914 г., като Йонева не пропуска да отбележи, че политическия неутралитет не оказва влияние върху търговските връзки на страната с двете воюващи групировки. Странния "брак" на военната индустрия с традиционната линия на политическа необвързаност също се превръщат в своеобразен шведски патент, който докторантката

пространно и аргументирано обосновава. И докато прагматизмът и липсата на идеологизация бележат външната политика на страната и през Втората световна война, а и след нея, добре функциониращата икономика гарантира вътрешния социален ред. Авторката показва обаче, че политиката на необвързаност си има и "обратна" страна - отслабването на отбранителната способност на страната, особено забележима през 80-те години на миналото столетие.

Външнотърговските връзки на Швеция са от особено значение с оглед на разглежданата тема. Те са разностранно представени в исторически и географски контекст на първо място до момента на присъединяването към единния европейски пазар и са много добре илюстрирани с конкретни статистики и графики - един богат и ценен импиричен материал, който ще бъде от голяма полза за бъдещи изследователи на темата. Специално внимание е отделено на "гръбнака" на шведската индустрия - производството и износа на стомана, свързани с развитието на традиционната военна индустрия на страната, като е проследено и шведското военно присъствие в различни организации от регионален и от международен характер. Икономическите връзки се "надграждат" или допълват с изключително активното участие в различни международни организации. В специален параграф е разгледано участието на страната в международните, регионалните и чисто шведските организации, активни в световен мащаб. Авторката убедително представя как една необременена от колониалното си минало страна чрез подкрепата си за националните движения в Африка си спечелва съюзници, които я подкрепят в рамките на ООН, и как международната политика на страната умело се съчетава с хуманитарна помощ в различни региони на света.

Естествено е да се очаква, че населението на държава с такъв висок жизнен стандарт и развита социална система ще изпитва по-скоро опасения при присъединяването към ЕИП през 1995 г., но страхът от политическа изолация надделява. Йонева проследява в детайли и анализира степените на интеграция на Швеция към Общия пазар и към ЕС. Добре представени са шведските амбиции в рамките на общността и тактиката на защита на националните интереси напр. в общата селскостопанска политика, която се превръща в заплаха за местното фермерство. В крайна сметка обаче анализът на авторката убедително доказва, че за разлика от източноевропейските страни например, присъединяването на Швеция към ЕС не създава

структурни сътресения в нейната икономика. Друг е въпросът, че минава доста време, докато шведите изградят чувство за принадлежност към по-широката общност.

Изключително богата на теми е последната глава "Швеция между регионализма и глобализацията". Тя прави препратки към различни географски региони, където страната регистрира интерес.

Специално внимание е отделено на северното сътрудничество, като е направен и обоснования извод, че то постига забележителни успехи, защото не е само координирана политика на отделни правителства, а е заложено от общия вътрешнополитически модел на тези страни, чиито основни приоритети са икономическия растеж и справедливото социално разпределение.

Йонева демонстрира компетентност при анализа на шведските позиции по актуални глобални проблеми /войната срещу ислямския тероризъм, войната в Сирия/, отношението към бежанците /по брой на бежанците на глава от населението в европейски мащаб става въпрос за абсолютен максимум/, както и по дискусийни въпроси на международната търговия / трансатлантическото споразумение за търговия и инвестиции /ТТП/ и въвеждането от сегашното правителство на САЩ квоти за вноса на шведска стомана, алуминий и автомобили, т.е. изследването практически представя и текущи въпроси. Впечатляваща аналитичност и зрялост демонстрира докторантката с извода си, че в глобален план новото предизвикателство идва както от страна на американския неолиберализъм, така и от натиска на популистките партии в Европа. Друго набиващо се на очи достойнство на текста са приложените таблици, схеми, статистики и пр., което определено ще бъде от полза за специалистите в отделните области. Нека отбележим също, че в някои случаи не става въпрос за систематизирани на конкретни цифри и данни, а за графично онагледяване на резултатите от авторския анализ.

Основните изследователски задачи са изпълнени в отделните глави, като заключението предлага стегнат синтез на най-важните въпроси, разисквани в изложението. Авторефератът вярно отразява проблематиката и основните постижения на изложението. По темата има достатъчен брой публикации, някои от които на английски.

В заключение нека изразя ясно и категорично мнение, че дисертацията "Външната политика на Кралство Швеция: приемственост и трансформация в рамките на европейският интеграционен модел" отговаря на всички изисквания за присъждането на научно-образователната степен "д-р". Нещо повече, изложението надхвърля в пъти изискванията, тъй като предлага изобилна информация от исторически, географски, политически, икономически и военно-политически характер. Всичко това квалифицира научния старт на Катина Йонева като изключително успешен, което ми дава основания да препоръчам на уважаемото жури да присъди на докторантката научно-образователната степен "д-р".

Подпис:

София, 28.05.2019.

Теодоричка Готовска-Хенце

Доц.д-р Теодоричка Готовска-Хенце,
Институт за исторически изследвания - БАН